

**Wyrok z dnia 5 stycznia 1995 r.
II UR 1/95**

Jeżeli organ rentowy stwierdził, że wydana uprzednio decyzja uznająca pracodawcę za nieuspołeczniony zakład pracy jest błędna, a błąd ten nie został spowodowany zachowaniem się zakładu pracy, to organ rentowy może wydać nową, prawidłową decyzję ze skutkiem na przyszłość, bez możliwości dochodzenia od pracodawcy zwrotu zasiłków chorobowych wypłaconych przed wydaniem ponownej decyzji.

Przewodniczący SSN: Teresa Romer, Sędzia: SN Stefania Szymańska (sprawozdawca), Sędzia: SA Andrzej Kijowski,

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Jana Szewczyka, po rozpoznaniu w dniu 5 stycznia 1995 r. sprawy z powództwa Spółki Dźwigowo-Instalacyjnej "L.-S." Spółka Akcyjna w L. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. o ustalenie, że wnioskodawca jest jednostką gospodarki nieuspołecznionej, na skutek rewizji wnioskodawcy od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie z dnia 10 marca 1994 r., [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w L. z dnia 17 września 1993 r., [...]

U z a s a d n i e n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w L. w decyzji z dnia 17 września 1993 r. stwierdził, że wnioskodawca, tj, Spółka Dźwigowo-Instalacyjna "L.-S." SA w L., została zaliczona od dnia 12 lutego 1991 r. do "jednostek gospodarki uspołecznionej" w rozumieniu § 19 ust. 1 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1983 r. w sprawie zasad obliczania zasiłków, z ubezpieczenia społecznego oraz pokrywania wydatków na te zasiłki (Dz. U. Nr 33, poz. 157 ze zm.).

Spółka Akcyjna "L.-S." została w dniu 12 lutego 1991 r. wpisana do rejestru handlowego, przy czym większość akcjonariuszy stanowią spółdzielnie mieszkaniowe, Spółka dokonała zgłoszenia obowiązku ubezpieczenia w lutym 1991 r. Pismem z dnia 20 marca 1991 r. oraz z dnia 18 kwietnia 1991 r. pozwany Oddział zawiadomił Spółkę, że została uznana za jednostkę gospodarki nieuspołecznionej i wskazał sposób rozliczania, m.in., zasiłków z ubezpieczenia społecznego na wypadek choroby i macierzyństwa (k. 52, 53 akt sądowych).

Na tej podstawie od 12 lutego 1991 r. Spółka traktowana była przez pozwany Oddział jako nieuspołeczniony zakład pracy.

W odwołaniu od decyzji z dnia 17 września 1993 r. §L.-S." Spółka Akcyjna wnosiła o uchylenie decyzji, podnosząc, że w świetle aktualnie obowiązujących przepisów podatkowych brak jest podstawy do uznania jej za jednostkę gospodarki uspołecznionej, co też potwierdziły Urząd Skarbowy w L. oraz Wojewódzki Urząd Statystyczny w L.

Wyrokiem z dnia 10 marca 1994 r. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie [...] oddalił odwołanie. W uzasadnieniu wyroku Sąd Wojewódzki wywiódł, że skoro większość, tj. 50% kapitału zakładowego "L.-S." posiadają spółdzielnie mieszkaniowe, to Spółkę tę należy traktować jako jednostkę gospodarki uspołecznionej w rozumieniu ustawy z dnia 26 lutego 1982 r. o opodatkowaniu jednostek gospodarki uspołecznionej (jednolity tekst: Dz. U. z 1987 r., Nr 12, poz. 77).

W rewizji od tego wyroku "L.-S." Spółka Akcyjna wnosila o zmianę wyroku i uwzględnienie odwołania lub o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Wojewódzkiemu.

W rewizji podniesiono, że w dacie wydania decyzji z dnia 17 września 1993 r. ustawa z dnia 26 lutego 1982 r. o opodatkowaniu jednostek gospodarki uspołecznionej nie obowiązywała już, gdyż z dniem 5 lipca 1993 r. weszła w życie ustawa o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz. U. Nr 11, poz. 50). Dlatego powołanie się na ww. ustawę z dnia 26 lutego 1982 r. było nieuzasadnione, w związku z czym decyzja z 17 września 1993 r. jest dotknięta nieważnością w rozumieniu art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. Poza tym podkreślono, że skoro zakwalifikowanie Spółki Akcyjnej "L.-S." jako nieuspołecznionego zakładu pracy nastąpiło w roku 1981 na podstawie decyzji ostatecznej w rozumieniu k.p.a., to uchylenie lub zmiana decyzji z 1991 r., może nastąpić tylko - zgodnie z art. 155 k.p.a. - za zgodą strony, a w przypadku braku takiej zgody, przez organ wyższej instancji.

Sąd Apelacyjny w Lublinie uznał, iż w sprawie występuje zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, w związku z czym przedstawił je do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu, formułując je w sposób następujący:

"Czy Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest uprawniony do jednostronnej zmiany swojego stanowiska, wyrażonego w pochodzącym od niego piśmie, noszącym cechy decyzji administracyjnej i odmiennego ukształtowania względem strony obowiązków płynących z zaliczenia jej do jednostek gospodarki uspołecznionej ?"

Sąd Najwyższy, po przejęciu sprawy do merytorycznego rozpoznania, zważył, co następuje:

Ma rację Sąd Apelacyjny, iż pismo pozwanego Oddziału z dnia 20 marca 1991 r. stanowi - w myśl art. 107 § 1 k.p.a. - decyzję administracyjną, ponieważ zawiera ono istotne elementy takiej decyzji.

W sprawie jest bezsporne, że na mocy tej decyzji Oddział ZUS uznał "L.-S." Spółkę Akcyjną w L. za nieuspołeczniony zakład pracy - dla celów ubezpieczenia społecznego. W konsekwencji tego wydatki na zasiłki chorobowe przysługujące pracownikom tejże Spółki pokrywane były ze środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przy czym kwoty te podlegały zaliczeniu na poczet składek na ubezpieczenie społeczne, a to stosownie do § 20 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1983 r. w sprawie zasad obliczania zasiłków z ubezpieczenia społecznego oraz pokrywanie wydatków na te zasiłki (Dz. U. Nr 33, poz. 157 ze zm.), określonego dalej jako rozporządzenie Rady Ministrów z 6 czerwca 1983 r. Na mocy decyzji z dnia 20 marca 1991 r. Spółka ta zatem nie pokrywała wydatków na zasiłki chorobowe swych pracowników w czasie trwania stosunku pracy, co niewątpliwie było korzystne, gdyż wydatki na zasiłki chorobowe nie obciążały funduszu płac.

Poza sporem jest, że w dacie wydania decyzji z 20 marca 1991 r. większość akcjonariuszy stanowiły spółdzielnie mieszkaniowe, które łącznie posiadały ponad 50% kapitału akcyjnego. Stan taki utrzymuje się nadal z tym, iż od miesiąca czerwca 1993 r. część akcji (ok. 8%) objęły ponadto podmioty zagraniczne.

Zagadnienie, czy w okresie od 1 października 1990 r. do 4 lipca 1993 r. spółdzielnie mogły być uznane za uspołecznione zakłady pracy w rozumieniu § 19 ust. 1 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1983 r. zostało rozstrzygnięte przez Sąd Najwyższy w uchwale Składu Siedmiu Sędziów z dnia 30 czerwca 1994 r., II UZP 15/94.

W uchwale tej Sąd Najwyższy stwierdził, iż w ww. okresie spółdzielnie należało traktować jako uspołecznione zakłady pracy w rozumieniu § 19 ust. 1 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1983 r. Uchwała ta wraz z obszernym uzasadnieniem została opublikowana w OSNAPiUS 1994 Nr 8 poz. 131. Skład orzekający w niniejszej sprawie w całości podziela przytoczoną tam argumentację, a ponieważ uchwała ta jest już opublikowana, zbędne jest powtarzanie zawartej w niej argumentacji prawnej.

Mając powyższe na uwadze należy zatem stwierdzić, iż decyzja z dnia 20 marca 1991 r., mocą której Oddział ZUS uznał "L.-S." Spółkę Akcyjną w L. za nieuspołeczniony zakład pracy w rozumieniu przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1991 r. była decyzją błędną. Skoro bowiem ponad 50% kapitału zakładowego (akcyjnego) posiadały uspołecznione zakłady pracy, to Spółkę tę należało zakwalifikować jako uspołeczniony zakład pracy w rozumieniu § 19 ust. 1 i 3 ww. rozporządzenia Rady Ministrów.

Stwierdzenie przez Oddział ZUS w 1993 roku, że decyzja z dnia 20 marca 1991 r. jest błędna, nie upoważniało jednak Oddziału do wydania kolejnej decyzji, w której zakwalifikowano "L.-S." Spółkę Akcyjną w L. jako uspołeczniony zakład pracy od dnia 12 lutego 1991 r. Takie ustalenie bowiem rzutuje na obowiązek tejże Spółki co do pokrywania wydatków na zasiłki chorobowe swych pracowników w czasie trwania stosunku pracy, od dnia 12 lutego 1991 r. ponieważ żądanie zapłacenia tych kwot nie uległo jeszcze przedawnieniu, co następuje - gdy chodzi o zaległe składki - dopiero po upływie 5 lat od daty wymagalności.

Przy rozważaniu tej kwestii należy mieć na uwadze przepis art. 155 k.p.a. (w związku z art. 180 § 1 k.p.a.). Przepis ten stanowi, że decyzja ostateczna, na mocy której strona nabyła prawo, może być w każdym czasie, za zgodą strony uchylona lub zmieniona przez organ administracji państwowej, który ją wydał, lub przez organ wyższego stopnia, jeżeli przepisy szczególne nie sprzeciwiają się uchyleniu lub zmianie takiej decyzji i przemawia za tym interes społeczny lub słuszny interes strony. Do uchylenia lub zmiany ostatecznej decyzji, na mocy której strona nabyła prawo, a do takiej decyzji należy zaliczyć decyzję pozwanego Oddziału ZUS z dnia 17 września 1993 r., niezbędna jest więc zgoda strony, która to prawo nabyła, w niniejszym przypadku w grę wchodziłaby zgoda "L.-S." Spółki Akcyjnej, na co Spółka ta nie wyraża zgody, czego wyrazem jest wniesienie odwołania od tej decyzji. Dlatego w sytuacji, gdy organ rentowy stwierdza, że wydana decyzja - korzystna dla strony - jest błędna, ale błąd ten nie został spowodowany zachowaniem się drugiej strony, to przysługuje mu prawo do wydania decyzji prostującej ten błąd ze skutkiem na przyszłość.

Jeżeli zaś chodzi o okres sprzed wydania ponownej decyzji, to skutki finansowe

swego błędu ponosi organ rentowy.

Trafnie także zaznaczył Sąd Apelacyjny, że w decyzji z dnia 17 września 1993 r. pozwany Oddział ZUS powołał się na przepisy prawa, które w tym dniu już nie obowiązywały. Jak bowiem wyjaśnił Sąd Najwyższy w powołanej wyżej uchwale Składu Siedmiu Sędziów z dnia 30 czerwca 1994 r., II UZP 15/94 ustawa z dnia 26 lutego 1982 r. o opodatkowaniu jednostek gospodarki społecznej (jednolity tekst: Dz. U. z 1987 r., Nr 12, poz. 77 ze zm.) została uchylona ustawą z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz. U. Nr 11, poz. 50 ze zm.) i utraciła moc z dniem 5 lipca 1993 r.

2. W sprawie jest poza sporem, że od czerwca 1993 r. do 8% akcji objęły podmioty zagraniczne. W związku z powyższym należy zaznaczyć, że Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 6 września 1994 r., II UZP 22/94 stwierdził (w pkt 2), iż spółka akcyjna, w której jednoosobowa spółka Skarbu Państwa posiada ponad 50% kapitału akcyjnego, a której akcje objęły także podmioty zagraniczne na podstawie ustawy z dnia 14 czerwca 1991 r. o spółkach z udziałem zagranicznym (Dz. U. Nr 60, poz. 252 ze zm.), nie jest uspołecznionym zakładem pracy w rozumieniu § 19 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1983 r. Uzasadniając to stanowisko Sąd Najwyższy powołał się na art. 39 ustawy z dnia 14 czerwca 1991 r. o spółkach z udziałem zagranicznym, według którego do spółek z udziałem zagranicznym nie stosuje się przepisów dotyczących jednostek gospodarki społecznej, przez które to pojęcie - w zakresie omawianym - należy rozumieć uspołecznione zakłady pracy. Sąd Najwyższy zaznaczył, że w świetle art. 39 ww. ustawy dla zakwalifikowania spółki jako spółki z udziałem zagranicznym nie ma znaczenia wielkość posiadanego udziału. Podzielając tę argumentację należy więc w konsekwencji stwierdzić, że "L.-S." Spółka Akcyjna w L. utraciła przymiot uspołecznionego zakładu pracy w rozumieniu przepisu § 19 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1983 r. z dniem objęcia części kapitału akcyjnego przez podmioty zagraniczne, co miało miejsce w czerwcu 1993 r., a więc przed wydaniem decyzji z dnia 17 września 1993 r. Posiadanie w tej dacie przez Spółdzielnię kapitału akcyjnego w wysokości nadal przekraczającej 50% nie miało zatem znaczenia przy dalszej kwalifikacji Spółki pod kątem obowiązku pokrywania wydatków na zasiłki chorobowe pracowników w czasie trwania stosunku pracy.

3. Mając na uwadze rozważania zawarte w pkt 1 i 2 niniejszego uzasadnienia, Sąd Najwyższy uznał za celowe przejęcie sprawy do merytorycznego rozpoznania. Uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie z dnia 10 marca 1994 r. i poprzedzającej go decyzji ZUS Oddział w L. z dnia 17 września 1993 r. (art. 390 § 1 i 391 § 1 k.p.c.), a więc orzeczenie co do istoty sprawy, było możliwe zaś dlatego, że w sprawie zachodziło jedynie naruszenie prawa materialnego. Sposób rozstrzygnięcia podany w sentencji wyroku doprowadził do tego, że decyzja Oddziału ZUS z dnia 17 września 1993 r. na skutek jej uchylenia nie spowodowała żadnych skutków prawnych, ani co do okresu sprzed jej wydania, ani na przyszłość.

=====